

ORIGINAL ARTICLE / ORJİNAL MAKALE

Hemşirelik Öğrencilerinin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Konusundaki Tutumları

Attitudes of Nursing Students Related the Registration and Preservation of Personal Health Data

 Zehra Eskimez¹

 İpek Köse Tosunöz²

¹Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Adana, Türkiye

²Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hatay, Türkiye

Geliş Tarihi: 05.05.2022, **Kabul Tarihi:** 05.06.2023

Öz

Giriş: Hemşireler hastaların kişisel sağlık verilerinin kaydedilmesinden ve korunmasından sorumludur.

Amaç: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılan araştırmanın evrenini, Türkiye'nin güneyinde yer alan bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında öğrenimini sürdüren 1221 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş ve evrenin tümü örnekleme alınmıştır. Araştırma 708 hemşirelik öğrencisi (katılım oranı %58) ile tamamlanmıştır. Araştırma verileri, "Öğrenci Tanıtıcı Formu" ve "Hemşirelik Öğrencileri için Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Verilerin analizleri bir istatistik paket programında tanımlayıcı istatistikler ile bağımsız grup t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin ölçek toplam puan ortalamalarının $4.20 \pm .58$ olduğu ve alt ölçek puan ortalamalarının "Kişisel Sağlık Verisi Bilgisi" için $4.13 \pm .63$; "Yasal Bilgiler" için $4.36 \pm .64$; "Yasal Veri Paylaşımı" için $4.38 \pm .70$; "Kişisel Sağlık Verisi Paylaşımı" için $4.00 \pm .74$ ve "Kişisel Sağlık Verisi Kaydı" için $3.99 \pm .79$ olduğu saptanmıştır. Kadın, 4. sınıf ve geliri giderine eşit olan öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Sonuç: Araştırma sonuçlarına göre, hemşirelik öğrencilerinin kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu ve farkındalıklarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Öğrenciler, Kişisel Sağlık Verisi, Tutum

Sorumlu Yazar: İpek KÖSE TOSUNÖZ, Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hatay, Türkiye. **Email:** kosepek@hotmail.com, **Telefon:** +90 (326) 221 33 17.

Nasıl Atıf Yapılmalı: Eskimez Z, Tosunöz İK. Hemşirelik Öğrencilerinin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Konusundaki Tutumları. Etkili Hemşirelik Dergisi. 2023;16(4): 513-523.

Journal of Nursing Effect published by Cetus Publishing.

Journal of Nursing Effect 2021 Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License

Abstract

Background: Nurses are responsible for recording and protecting patients' personal health data.

Objectives: This research was conducted to determine the attitudes of nursing students towards the registration and preservation of personal health data.

Methods: The population of the descriptive and cross-sectional research consisted of 1221 nursing students studying in the nursing department of a state university in the south of Turkey in the 2018-2019 academic year. Sample selection was not made in the study and the entire universe was taken into the sample. The research was completed with 708 nursing students (participation rate 58%). The research data were collected using the "Student Descriptive Form" and the "Attitude Scale for Recording and Protecting Personal Health Data". Analyzes of the data were made using descriptive statistics, Independent t-test and analysis of variance in a statistical package program.

Results: The mean score of the scale were $4.20 \pm .58$, and the subscale mean scores were $4.13 \pm .63$ for "Personal health data information"; $4.36 \pm .64$ for "Legal Information"; $4.38 \pm .70$ for "Legal Data Sharing"; It was determined that it was $4.00 \pm .74$ for "Personal Health Data Sharing" and $3.99 \pm .79$ for "Recording of Personal Health Data". Female, 4th grade students and students whose income was equal to their expenses had significantly higher mean scores ($p < .05$).

Conclusion: As a result, it was determined that nursing students' attitudes towards recording and protection of personal data were positive and their awareness was high.

Keywords: Nursing, Students, Personal Health Data, Attitude

GİRİŞ

Hızlı teknolojik gelişmeler bireylerin yaşamlarını kolaylaştırmakla birlikte temel hak ve özgürlüklerinin korunma derecesini de değiştirmektedir (Baskan, Karakurt ve Kasımoğlu, 2021). Bu dijital dönüşüm, bireysel hak ihlalleri ve mahremiyet sorunları da dahil olmak üzere birçok sorunu beraberinde getirebilmektedir (Yüksel, 2018). Günümüzde teknolojiye gelişmeler sayesinde kişisel sağlık verileri dijital ortamda saklanabilmekte ve ihtiyaç duyulduğunda bu verilere sağlık hizmeti sunucuları tarafından kolaylıkla ulaşılabilmektedir (Yuan ve Li, 2019). Sağlık bakım kurumlarına başvuran kişiler, sağlık ekibi ile gerekli tüm kişisel hatta en özel bilgilerini paylaşmak durumunda

kalmaktadır. Hastanın en çok yanında olan ve bütüncül olarak bakımından sorumlu olan hemşireler, hastanın sosyokültürel, ekonomik, psikolojik ve fiziksel durumuna yönelik bilgilerine ulaşabilir konumdadır. Hemşireler sorumlulukları dahilinde gerçekleştirdikleri tüm uygulamaları, eksiksiz, doğru ve sistematik bir şekilde kaydetmekle ve işlenen kişisel verilerin korunmasının sağlanması ile sorumludur (Basit, 2021). Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik (2019)'te "Sağlık hizmeti sunumunda görevli kişiler; ilgili kişinin sağlık verilerine ancak, verilecek olan sağlık hizmetinin gereği ile sınırlı olmak kaydıyla erişebilir" metni yer almaktadır (Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik, 2019). Aynı zamanda, Türk

Hemşireler Derneği tarafından “Hemşireler için etik ilke ve sorumluluklar” metni yayınlamış olup “hemşire hizmet verdiği bireyin kendisi ve ailesi ile ilgili olarak paylaştığı bilgileri bireyin rızası olmaksızın başka bireylerle paylaşmaz.” şeklinde konunun önemini vurgulanmıştır (Türk Hemşireler Derneği, 2009). Uluslararası Hemşirelik Konseyi bireyin temel haklarından biri olan mahremiyeti; bireye ait kişisel bilgi ve sırlarının başkaları tarafından ifşa edilmesinin engellenmesi ve korunması şeklinde tanımlamıştır (International Council of Nurses, 2001). Hemşirelik öğrencileri klinik uygulamalı eğitimlerinde hastaya ait kişisel verilerle sıklıkla karşılaşmaktadır (Erdil ve Korkmaz, 2009; Park, Kim ve Park, 2017). Bu süreçte, hastanelerdeki klinik uygulamaları sırasında, hemşirelik öğrencilerinin mevzuat ve yaptırımların farkında olmamaları veya bunları tam olarak bilmemeleri nedeni ile korunan kişisel sağlık verilerinin gizliliğini ihlal etme durumunu yaşayabilecek riskli bir grup olduğu belirtilmektedir (Skiba, 2011, Song vd., 2016). Hemşirelik öğrencilerinin mesleki eğitimleri süresince, kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasının önemine ilişkin kişisel değerler ve inançlar geliştirmeleri amaçlanmaktadır (Erdil ve Korkmaz, 2009; Park vd., 2017). Lisans eğitimini sürdüren hemşirelik öğrencilerinin mesleki uygulamalarında bilişim teknolojilerini kullanırken meslekleri ile ilgili mevzuatı dikkate almaları ve mesleki etik ilke ve değerlere uymaları gerektiği vurgulanmaktadır (Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı, 2014). Hemşirelik öğrencilerinin lisans eğitimleri süresince müfredatta yer alan ilgili dersler ile bu yeterlilikleri kazanmaları, etik duyarlılık ve sorumlulukları konusunda bilinçlenmeleri amaçlanmaktadır (Basit, 2021). Ülkemizde hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması ile ilgili çalışmalar az sayıdadır (Basit, 2021; Baskan

vd., 2021; Gözmener, Şenol ve İntepeler, 2019). Sağlık hizmetlerinin her aşamasında kişisel verilerin korunması, saklanması ve gizliliğine önem verilmesi, sunulan hizmetin kalitesinin ve güvenliğinin artırılmasında ve yasal işlemlerde resmî belge olarak kullanılmasında yadsınamaz öneme sahiptir (Başkan vd., 20021). Ancak günümüzde teknolojik ya da dijital dönüşüm ile birlikte kişisel verilerin korunmasındaki aksamalar, kişilik hakları ihlalleri ve mahremiyet sorunları da dahil olmak üzere birçok sorunu gündeme getirmektedir. Kişisel verilerin korunmasına yönelik farkındalığa sahip olmak, tüm sağlık ekibinin yanı sıra mesleği ve sorumluluklarını öğrenme aşamasında olan hemşirelik öğrencileri için elzem bir konudur. Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması ile ilgili bilgileri olmaları ve olumlu tutum kazanmaları, bu konudaki sorumluluklarının farkında olmalarını ve mesleki uygulamalarında bu konuda gereken özen ve dikkati gösterebilmeleri açısından önemlidir (Büyük ve Baydın, 2021).

Amaç

Bu çalışmada hemşirelik bölümü öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusundaki tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Soruları

Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusundaki tutumları nasıldır?

Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusundaki tutumlarını etkileyen faktörler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı tiptedir.

Araştırmanın Yapıldığı Yer

Araştırma, Türkiye'nin güneyinde yer alan bir devlet üniversitenin hemşirelik bölümünde yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Araştırmanın evrenini Türkiye'nin güneyinde yer alan bir devlet üniversitenin hemşirelik bölümünde 2018- 2019 eğitim ve öğretim yılında öğrenimini sürdüren tüm hemşirelik öğrencileri (N=1221) oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiştir. Araştırma, araştırmaya katılmayı kabul eden, veri toplama formunu tam dolduran ve verilerin toplandığı tarihlerde öğrenimine devam eden ve raporlu olmayan 708 öğrenci (katılım oranı %58) ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları- Geçerlik ve Güvenirlik Bilgileri

Araştırmada sosyodemografik özellikleri sorgulayan "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Hemşirelik Öğrencileri için Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulan bu form, hemşirelik öğrencilerinin yaş, cinsiyet, sınıf ve aile tipi gibi sosyo-demografik özelliklerini değerlendiren soruların yer aldığı toplam 10 sorudan oluşmaktadır.

Hemşirelik Öğrencileri İçin Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlilik çalışması Gözmener, Şenol & İntepeler (2019) tarafından yapılmıştır. Ölçek 31 maddeden oluşmaktadır. Likert tipi ölçekte her bir ifade birden beşe kadar puanlanmıştır. Ölçeğin maddeleri "kesinlikle katılmıyorum (1)", "katılmıyorum (2)", "fikrim yok (3)", "katılıyorum (4)" ve "kesinlikle katılıyorum (5)" şeklindedir. Ölçek "Kişisel sağlık verisi bilgisi", "Yasal bilgiler", "Yasal

veri paylaşımı", "Kişisel sağlık verisi paylaşımı" ve "Kişisel sağlık verisi kaydı" olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek toplam ve alt boyut puan ortalamaları, ölçek toplam ve alt boyut puanlarının ölçek ve alt ölçeklerde yer alan madde sayısına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Ölçek ve alt boyutlarından elde edilen puan, 1-5 arasında değerlendirilmektedir. Ölçekte ters hesaplanan madde yoktur. Ölçeğin kesme noktası üç olarak belirlenmiştir. Puan ortalaması için altında olan öğrencilerin kişisel verilerin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumları "olumsuz", üç ve üzeri olan öğrencilerin ise "olumlu" olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan puanın artması kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması tutumunun geliştiğini göstermektedir. Gözmenler ve ark. (2019)'nın çalışmasında, toplam ölçek Cronbach alpha güvenirlilik katsayısı 0.94; ölçek alt boyutlarına ilişkin Cronbach alpha güvenirlilik katsayıları ise "Kişisel Sağlık Verisi Bilgisi" için .86, "Yasal Bilgiler" için .86, "Yasal Veri Paylaşımı" için .83, "Kişisel Sağlık Verisi Paylaşımı" için .73 ve "Kişisel Sağlık Verisi Kaydı" için .51 olarak bulunmuştur (Gözmener, Şenol ve İntepeler, 2019). Bu çalışmada, Cronbach alpha güvenirlilik katsayıları toplam ölçek için 0.94, "Kişisel sağlık verisi bilgisi" alt boyutu için .86, "Yasal bilgiler" için .85, "Yasal veri paylaşımı" için .82, "Kişisel sağlık verisi paylaşımı" için .66 ve "Kişisel sağlık verisi kaydı" için .56 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 10 Nisan- 15 Mayıs 2019 tarihleri arasında anket yöntemi kullanılarak araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Veri toplama formları öğrencilerin ders aralarında dağıtılmış ve geri toplanmıştır. Verilerin toplanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

Araştırmanın Değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkenleri; öğrencilerin

yaş, cinsiyet, algılanan gelir durumu gibi bazı sosyodemografik özellikleridir. Bağımlı değişkeni ise öğrencilerin hemşirelik öğrencileri için kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumlarıdır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS 22 programı (IBM Corporation, Armonk, NY, USA) kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin çarpıklık ve basıklık değerine bakılarak verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendiğinden parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada tanımlayıcı istatistikler, Bağımsız gruplarda t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada, gruplar içerisinde farklılık yaratan grupların belirlenmesinde post hoc testlerden ise Tukey ve Scheffe testi kullanılmıştır. Kritik anlamlılık seviyesi <.05 olarak alınmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için araştırmanın yürütüldüğü üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onayı (Tarih: 5 Nisan 2019, Toplantı sayısı: 87, Karar no: 58), araştırmanın yapıldığı kurumdan kurum izni, ölçek izni ve katılımcı öğrencilerden yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken Helsinki Deklarasyonu ilkelerine, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

BULGULAR

Öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=708)		
Özellikler	n	%
Yaş (Ort. ±SS): 21.09±1.96 (Min-max=17-38)		
Sınıf		
1.sınıf	144	20.3
2.sınıf	211	29.8
3.sınıf	169	23.9
4.sınıf	184	26.0
Cinsiyet		

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (n=708)		
Kadın	518	73.2
Erkek	190	26.8
Algılanan gelir durumu		
Gelir giderden az ¹	244	34.4
Gelir gidere eşit ²	404	57.1
Gelir giderden fazla ³	60	8.5
En uzun süre yaşanılan yer		
İl merkezi	394	55.7
İlçe	226	31.9
Köy	88	12.4
Şu an kalınan yer		
Yurt	239	33.7
Aile	377	53.3
Arkadaşımın evde	53	7.5
Tek evde	13	1.8
Bir akrabamın evinde	26	3.7
Annenin çalışma durumu		
Evet	114	16.1
Hayır	594	83.9
Babanın çalışma durumu		
Evet	540	76.3
Hayır	168	23.7
Anne eğitim düzeyi		
Okur yazar değil	101	14.3
İlkokul	357	50.4
Ortaokul	102	14.4
Lise	118	16.7
Üniversite ve üstü	30	4.2
Baba eğitim düzeyi		
Okur yazar değil	26	3.7
İlkokul	275	38.8
Ortaokul	139	19.6
Lise	168	23.7
Üniversite ve üstü	100	14.1

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalamaları 21.09 ± 1.96 olup %73.2'si kadındır. Katılımcı öğrencilerin %20.3'ü birinci sınıf, %29.8'i ikinci sınıf, %23.9'u üçüncü sınıf ve %26'sı dördüncü sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin algıladıkları gelir durumları incelendiğinde %57.1'inin gelirinin giderine eşit olduğu algısına sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %55.6'sı en uzun süre il merkezinde yaşadıklarını ve %53.3'i şu anda ailesi ile birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %83.9'unun annesinin çalışmadığı

ve %76.3'ünün babasının çalıştığı belirlenmiştir. Öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde, %50.4'ünün annesinin ve %38.8'inin babasının ilkokul mezunu olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin ölçek toplam ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde ölçek toplam puan ortalamalarının $4.20 \pm .58$ olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin ölçek alt boyut puan ortalamalarının ise "Kişisel sağlık verisi bilgisi" için $4.13 \pm .63$, "Yasal bilgiler" için $4.36 \pm .64$, "Yasal veri paylaşımı" için $4.38 \pm .70$, "Kişisel sağlık verisi paylaşımı" için $4.00 \pm .74$ ve "Kişisel sağlık verisi kaydı" için $3.99 \pm .79$ olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin en yüksek puan ortalamasını "Kişisel Sağlık Verisi Bilgisi" alt boyutundan ve en düşük puan ortalamasını "Kişisel sağlık verisi kaydı" alt boyutundan aldığı saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencileri için Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği Toplam ve Alt Boyut Puan Ortalamalarının Dağılımı (n=708)

Ölçek ve Alt Boyutları	Min-Max	Ort. ±SS
Kişisel sağlık verisi bilgisi	1.17-5.00	4.13 ± .63
Yasal bilgiler	1.00-5.00	4.36 ± .64
Yasal veri paylaşımı	1.00-5.00	4.38 ± .70
Kişisel sağlık verisi paylaşımı	1.00-5.00	4.00 ± .74
Kişisel sağlık verisi kaydı	1.00-5.00	3.99 ± .79
Toplam	1.10-5.00	4.20 ± .58

Araştırmada yer alan öğrencilerin ölçek toplam puan ortalamaları ile en uzun süre yaşanan yer, şu an kalınan yer, anne ve baba birlikteliği, anne ve babanın çalışma durumu, anne ve babanın eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmazken ($p > .05$); sınıf düzeyleri, cinsiyetleri ve algılanan gelir durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Kadın öğrencilerin erkeklere göre, 4. sınıf öğrencilerinin 1. ve 2. sınıf

öğrencilerine göre ve geliri giderine eşit olan öğrencilerin geliri giderinden az olanlara göre toplam ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencileri için Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (n=708)

Özellikler	HÖKSVKKTÖ Ort. ± SS	Test	p Fark
Sınıf			
1.sınıf	4.33 ± .44		
2.sınıf	4.25 ± .54	$F^{**}= 6.326$	$p = .000$
3.sınıf	4.17 ± .63		(1-4; 2-4)
4.sınıf	4.07 ± .64		
Cinsiyet			
Kadın	4.24 ± .54	$t^* = 2.756$	$p = .006$
Erkek	4.10 ± .66		
Algılanan gelir durumu			
Gelir giderden az ¹	4.14 ± .61		
Gelir gidere eşit ²	4.25 ± .52	$F = 3.964$	$p = .019$
Gelir giderden fazla ³	4.09 ± .77		(1-2)
En uzun süre yaşanan yer			
İl merkezi	4.20 ± .57		
İlçe	4.23 ± .55	$F = .579$	$p = .560$
Köy	4.15 ± .68		
Şu an kalınan yer			
Yurt	4.19 ± .59		
Aile	4.22 ± .57		
Arkadaşım ile evde	4.18 ± .55	$F = .503$	$p = .77$
Tek evde	4.06 ± .77		
Bir akrabamın evinde	4.11 ± .46		
Annenin çalışma durumu			
Evet	4.24 ± .62	$t = .821$	$p = .412$
Hayır	4.19 ± .57		
Babanın çalışma durumu			
Evet	4.20 ± .60	$t = -.087$	$p = .931$
Hayır	4.20 ± .49		

Tablo 3. Öğrencilerin Hemşirelik Öğrencileri için Kişisel Sağlık Verilerinin Kayıt ve Korunması Tutum Ölçeği Puan Ortalamalarının Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı (n=708)

Özellikler	HÖKSVKK-TÖ Ort. ± SS	Test	p Fark
Anne eğitim düzeyi			
Okur yazar değil	4.14 ± .61		
İlkokul	4.22 ± .55		
Ortaokul	4.17 ± .59	F= .932	p= .445
Lise	4.25 ± .61		
Üniversite ve üstü	4.09 ± .68		
Baba eğitim düzeyi			
Okur yazar değil	4.14 ± .61		
İlkokul	4.20 ± .52		
Ortaokul	4.21 ± .67	F= .511	p= .727
Lise	4.16 ± .61		
Üniversite ve üstü	4.26 ± .54		

*Bağımsız grup t-testi, ** Tek yönlü varyans analizi.

TARTIŞMA

Sağlık hizmeti alan bireylerin yaşam hakkına saygı duymanın gerekliliklerinden biri de kişisel sağlık verilerinin tüm sağlık ekibi tarafından gizliliğinin korunmasıdır (Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Mahremiyetinin Sağlanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2017). Hemşirelik mesleğinde hastalara bakım verirken ve mesleki uygulamaları gerçekleştirirken, hastalara ait tüm bilgilerin kaydedilmesi ve korunması oldukça önemli görülen mesleki temel sorumluluklardan biridir. Dünyada ve ülkemizde bilişim teknolojilerinin hızla gelişmesi ve sağlık verilerinin elektronik ortamlarda kaydedilmesi, verilerin korunması ve gizliliğine yönelik soruları da akla getirmektedir. Klinik eğitimlerinde hastaya ait kişisel verilerle sıklıkla karşılaşan hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumlarının belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması

konusundaki tutumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, öğrencilerin ölçek toplam puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu saptanmış olup, kişisel verilerin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumlarının olumlu olduğu görülmüştür. Bu sonuç öğrencilerin bu konudaki farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalarda, bu araştırma sonucuna benzer şekilde öğrencilerin ölçek puan ortalamalarının yüksek olduğu ve dolayısı ile kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin farkındalıklarının yüksek olduğu bulunmuştur (Basit, 2021; Büyük ve Baydın, 2021; Çetin ve Çevik, 2021). Öğrencilerin konuya yönelik farkındalıklarının yüksek olması sevindirici bir bulgu olmasına rağmen, kişisel sağlık verileri ile ilgili öğrenci görüşlerinin araştırıldığı sistematik bir çalışmada, öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin korunması ile ilgili yasal bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı bildirilmiştir (Koç ve Bilgehan, 2019). Aydın (2017)'ın kişisel sağlık verileri korunmasında öğrencilerin gözlemi ve farkındalığı ile ilgili yaptığı çalışmada, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kişisel sağlık verilerinin kaydedilmesindeki sorumluluğun hemşirelerde olması gerektiğini, buna yönelik yasanın varlığından haberdar olduklarını, sağlık verilerinin sadece yetkilendirilmiş çalışanlar tarafından girilmediğini ve hasta kayıtlarının yer aldığı bilgisayarların yeterince güvenli olmadığını düşündükleri belirlenmiştir. Kişisel sağlık verileri ile ilgili bilginin ve bilgiye dayalı farkındalığın önemi açısından bakıldığında; Maraş ve Ceyhan (2021), hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması hakkında bilgi sahibi olmalarının, öğrencilerin bu konudaki tutumlarını olumlu etkilediğini; Bae ve Lee (2016), öğrencilerin bilgi düzeyi arttıkça kişisel verilerin gizliliğinin korunmasına yönelik algılarının da arttığını

belirtmişlerdir. Uluslararası literatürde, hemşirelerin diğer sağlık meslek gruplarına göre kişisel sağlık verileri gizliliğinin sağlanmasında daha yüksek puana sahip oldukları, hemşirelik kayıtları ve hemşirelik etiği derslerinin bu konuda farkındalıklarını artırdığı belirtilmektedir (Jung ve Jung, 2014; Kim, Jeong ve Song, 2014; Kweon, 2013; Yu, 2015). Çalışma sonucumuz ve bilimsel literatür incelendiğinde, hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin korunması ve gizliliğine yönelik tutumlarının, farkındalıklarının, duyarlılıklarının ve bilgi düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Geleceğin hemşirelerinin eğitim aşamasında bu bilinçte ve farkındalıkta olmaları hemşirelik mesleği adına olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Kişisel sağlık verilerinin korunması, kaydedilmesi, gizliliği, yasal ve etik boyutuna ilişkin hemşirelik müfredatında yer alan derslerin hemşirelik öğrencilerine kişisel sağlık verilerinin korunmasına ilişkin duyarlılık ve farkındalık kazandırmada olumlu etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda öğrencilerin kişisel verilerinin korunmasına ilişkin ön bilgilerinin bulunmasının, öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin kayıt altına alınması ve korunmasına ilişkin bilgilerinin ve tutumlarının artırılmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda, kadın öğrencilerin erkeklere göre ölçek toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde çalışma bulgularımızı destekleyen çalışmaların yanı sıra (Büyük ve Baydın, 2021), çalışma bulgularımızın aksine, cinsiyet faktörünün öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin korunmasına ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark oluşturmadığını (Basit, 2021; Baskan vd., 2021; Kaya vd., 2017; Kızılcık Özkan, Eyi ve Mayda, 2020) ve erkek öğrencilerin bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirleyen çalışmalar da

bulunmaktadır (Çetin ve Çevik, 2021; Soysal ve Kuşcu, 2018). Bu çalışmada kadın öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin korunmasına ilişkin tutumlarının daha olumlu olması, örneklem kapsamında kadın öğrenci sayısının fazla olması ile ilişkilendirilebileceği gibi toplum yapısından dolayı kadınların bu konuda daha hassas olması ile de ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmamızda 4. sınıf öğrencilerinin ölçek toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde, kişisel sağlık verilerinin korunması ile ilgili yapılan çalışmalarda, çoğunlukla hemşirelik birinci sınıf öğrencileri çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmamızda ise klinik deneyimini yaşamış ve hemşirelikte kayıt tutma, kayıtların önemi ve gizliliğinin sağlanması ile ilgili ders almış olan birinci sınıf öğrencileri de çalışmaya dahil edilip görüşleri incelenmek istenilmiştir. Literatürde 1. sınıf hemşirelik öğrencilerinin de dahil edildiği iki çalışmada, bulgularımıza benzer olarak 3. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencilerinin ölçek toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Baskan vd., 2021; Büyük ve Baydın, 2021). Çetin ve Çevik (2021)'in çalışmasında 3. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu; Maraş ve Ceyhan (2021)'nin hemşirelik 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, 4. sınıf öğrencilerinin ölçek puan ortalamalarının 3. sınıflara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma sonucu, literatürdeki çalışma sonuçlarını destekler niteliktedir. Çalışma bulgularımız ve literatürde benzer çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin her üst sınıfa geçmesi ile birlikte mesleki deneyimlerinin, kuramsal bilgilerinin ve eleştirel düşüncelerinin arttığı, sadece temel uygulamalara odaklanmaktan ziyade mesleki değerlerinin de oluştuğu düşünüldüğünde üst sınıfların kişisel sağlık verilerinin korunmasına

ilişkin tutumlarının daha yüksek olması beklenen olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir (Poorchangizi vd., 2019).

Çalışmamızda geliri giderine eşit olan öğrencilerin geliri giderinden az olanlara göre ölçek toplam puan ortalamalarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bir üniversitede öğrenim gören öğrencilerin hasta hakları ile ilgili bilgi düzeylerinin değerlendirildiği bir çalışmada, öğrencilerin hasta hakları toplam puan ortalamalarının ailelerinin ekonomik durumlarını nasıl tanımladıklarına göre farklılık göstermediği belirlenmiştir (Soysal ve Kuşcu, 2018). Bu farklı çalışma bulgularının, hemşirelik öğrencilerinin bireysel ya da sosyo-kültürel özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Kısıtlılıklar

Araştırmanın yalnızca bir devlet üniversitesinin hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüş olması çalışmanın sınırlılığdır.

SONUÇLARIN UYGULAMADA KULLANIMI

Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumlarının olumlu ve farkındalıklarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Kadın, son sınıf ve geliri giderine eşit olan öğrencilerin kişisel sağlık verilerinin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumları daha yüksektir. Bu sonuç doğrultusunda birinci sınıf öğrencilerine klinik eğitimleri öncesinde kişisel verilerin kayıt ve korunması ile

ilgili bilgilendirmelerin yapılması, bu konuya klinik öncesi oryantasyon programlarında yer verilmesi, kişisel sağlık verilerinin kaydı ve korunmasına ilişkin tutumları daha yüksek olan son sınıf öğrencilerinin olumlu deneyimlerinin birinci sınıf öğrencileri ile paylaşımlarının sağlanması, katılımcı sayısının kadın katılımcılar kadar geniş sayıda olduğu örneklem grupları ile çalışmanın tekrarlanması

ve konuya ilişkin eğitimlere erkek öğrencilerin katılımının desteklenmesi önerilmektedir. Aynı zamanda hemşirelik okullarında kişisel sağlık verilerinin korunmasına yönelik olumlu tutumu ve farkındalığı destekleyen dersler konusunda müfredatın gözden geçirilmesi ve konu ile ilgili derslerin devam ettirilmesi, sağlık kurumlarında konu ile ilgili kurumsal güvenlik politikalarının geliştirilmesi ve sürekli eğitim programlarının oluşturulması, hem öğrencilerin hem de hemşirelerin konuya ilişkin farkındalıklarını kolaylaştırmak için klinik uygulama kılavuzlarının tasarlanması önerilmektedir. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini arttırmak amacıyla farklı sosyodemografik özelliklere sahip öğrenci gruplarında daha geniş çaplı araştırmaların yapılması önerilmektedir. Ayrıca kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması kavramı birçok faktörden etkilenebildiğinden konunun derinlemesine incelenebilmesi için nitel çalışmaların da yapılması önerilmektedir.

Bilgilendirme

Araştırma yazarları arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. Araştırmanın bütçesi araştırmacılar tarafından karşılanmıştır. Yazarların çalışmaya katkıları şu şekildedir: fikir/kavram ZE, İKT; tasarım ZE, İKT; denetleme/danışmanlık ZE, İKT; veri toplama ve işleme ZE, İKT; analiz ve yorum ZE, İKT; kaynak taraması ZE, İKT; makalenin yazımı ZE, İKT' dir. Araştırmanın yapılabilmesi için bir devlet üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 05.04.2019 tarih ve 58 karar numarası ile etik onay alınmıştır. Ayrıca araştırmanın yapıldığı kurumdan kurum izni, ölçeğin kullanılabilmesi için yazardan ölçek izni ve katılımcı öğrencilerden yazılı ve sözlü onam alınmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken Helsinki Deklerasyonu ilkelerine, araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKLAR

- Aydın, M.F. (2017). Kişisel sağlık verileri konusundaki farkındalık ve gözlemlerin öğrencilerde araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 14, 1-5.
- Bae, Y., ve Lee, S. (2016). A study of student nurses' knowledge and awareness about patients' personal information protection. *Journal of the Korea Academia-Industrial cooperation Society*, 17(1), 36-44. doi:10.5762/KAIS.2016.17.1.36
- Basit, G. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin hastaların kişisel sağlık verileri ile ilgili görüşleri. *EGEHFD*, 37(3), 189-195. doi:10.53490/egehemsire.792537
- Baskan, S.A., Karakurt, P., ve Kasımoğlu, N. (2021). Assessment of nursing students' attitudes towards recording and protecting patients' personal health data: A descriptive study. *Galician Medical Journal*, 28(3), E202133. doi:10.21802/gmj.2021.3.3
- Büyük, E.T., ve Baydın, N.Ü. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin etik duyarlılıkları ile kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına yönelik tutumları arasındaki ilişki. *TJOB*, 7(4), 198-210.
- Çetin, S.P., ve Çevik, K. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin hastaların kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunmasına ilişkin tutumları. *DEUHFED*, 14(3), 199-206. doi:10.46483/deuhfed.779557
- Dülger, M.V. (2015). Protection of personal data and patient privacy in health law. *Istanbul Medipol Univ Fac Law J*, 1(2), 43-80.
- Erdil, F., ve Korkmaz, F. (2009). Ethical problems observed by student nurses. *Nurs Ethics*, 16(5), 589-98. doi:10.1177/0969733009106651
- Gözmener, S.B., Şenol, S., ve İntepeler, Ş.S. (2019). Hemşirelik öğrencileri için kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması tutum ölçüğü geçerlik ve güvenirlik çalışması. *DEUHFED*, 12(1), 21-30. doi:10.46483/deuhfed.779557
- Hemşirelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (2014). 04 Nisan 2022 tarihinde http://www.hemed.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=547&Itemid=178 adresinden erişildi.
- International Council of Nurses. (2001). The ICN code of ethics for nurses. *Nurs Ethics*, (8), 375-379.
- Jung, E.Y., ve Jung, S.J. (2014). A study on perception and practice of protecting the patient medical information in some general hospital employees. *KJ-HSM*, 8(4), 35-45. doi:10.12811/kshsm.2014.8.4.035
- Kaya, H., Işık, B., Şenyuva, E., ve Kaya, N. (2017). Personal and professional values held by baccalaureate nursing students. *Nursing Ethics*, 24, 716-31. doi:10.1177/0969733015624488
- Kızılcık Özkan, Z., Eyi, S., ve Mayda, Z. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin hasta mahremiyetini korumaya yönelik davranışlarının belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 312-20. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.718308>
- Kim, C.H., Jeong, S.Y., ve Song, Y.S. (2014). Recognition and performance of patient private information protection (PIIP) in nursing students. *The Journal of Digital Policy and Management*, 11(11), 479-90. doi:10.14400/JDPM.2013.11.11.479
- Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik (2019). 30 Nisan 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/06/20190621-3.htm> adresinden erişildi.

Kişisel sağlık verilerinin işlenmesi ve mahremiyetinin sağlanması hakkında yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmelik (2017).27 Nisan 2022 tarihinde <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171124-1.htm> adresinden erişildi.

Koç, A., ve Bilgehan, T. (2019). Türkiye’de kişisel sağlık verilerinin güvenliği hakkında öğrencilerin görüşleri. Uluslararası 5. Adli Hemşirelik 4. Adli Sosyal Hizmet 3. Adli Gerontoloji Kongresi, Ankara.

Kweon, E.H. (2013). A study on practice of protective actions for medical information: A comparison between hospital administrators and occupational therapists. *JKIECS*, 8(12), 1959-970. doi:10.13067/JKIECS.2013.8.11.1959

Maraş, G., ve Ceyhan, Ö. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin kişisel sağlık verilerinin kayıt ve korunması konusundaki tutumları. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, 9(2), 498-509. doi:10.33715/inonusaglik.851192

Park, E.H., Kim, J., ve Park, Y.S. (2017). The role of information security learning and individual factors in disclosing patients’ health information. *Computers & Security*, 65, 64-76. doi:10.1016/j.cose.2016.10.011

Poorchangizi, B., Borhani, F., Abbaszadeh, A., Mirzaee, M., ve Farokhzadian, J. (2019). The importance of professional values from nursing students’ perspective. *BMC Nursing*, 18(1), 1-7. doi:10.1186/s12912-019-0351-1

Skiba, D.J. (2011). Nursing education 2.0: The need for social media policies for schools of nursing. *Nurs Educ Perspect*, 32(2), 126-7. doi: 10.5480/1536-5026-32.2.126

Song, Y., Lee, M., Jun, Y., Lee, Y., Cho, J., Kwon, M., ve Lim, H. (2016). Revision of the measurement tool for patients’ health information protection awareness. *Healthc Inf Res.*, 22(3), 206-16. doi:10.4258/hir.2016.22.3.206

Soysal, A., ve Kuşcu, F.N. (2018). Hasta hakları: Üniversite öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 102-111.

Türk Hemşireler Derneği. Hemşireler İçin Etik İlke ve Sorumluluklar (2009). 30 Nisan 2022 tarihinde <https://www.thder.org.tr/uploads/files/hemsire-brosur.pdf> adresinden erişildi.

Yu, S.H. (2015). A systematic review of studies about patient privacy information protection in the time of convergence. *Indian Journal of Science and Technology*, 8(35), 1-5. doi:10.17485/ijst/2015/v8i35/83771

Yuan, B., ve Li, J. (2019). The policy effect of the general data protection regulation (GDPR) on the digital public health sector in the european union: An empirical investigation. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 16(6), 1070. doi: 10.3390/ijerph16061070.

Yüksel, G. (2018). Kişisel sağlık verilerinin hukuki korunması. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(1), 1- 10.